Kultūra veselībai un labbūtībai – ievieš programmu "Nosūtījums uz kultūras aktivitātēm"

Interreg projekta "Nosūtījums uz kultūras aktivitātēm Baltijas jūras reģionā 2023–2025" laikā Cēsu novada pašvaldības iedzīvotājiem pieejama iespēja uzlabot savu psihiloģisko labsajūtu, piedaloties kultūras un mākslas grupu nodarbībās. Pašvaldība izmēģina starptautiski atzītu kultūras un veselības nozaru sadarbības modeli un apsver tā pastāvīgu ieviešanu.

Pēdējos gados aizvien biežāk tiek aktualizēts jautājums par kultūras lomu veselības veicināšanā. Pasaules Veselības organizācija (PVO) 2019.gadā publicēja apjomīgu pētījumu "Kādi ir pierādījumi kultūras nozīmei veselības un labbūtības uzlabošanā?", kurā apkopoti vairāk nekā 900 līdz tam tapuši pētījumi, kas pierāda un raksturo kultūras un mākslas pozitīvo iespaidu uz veselību un labbūtību. Pētījuma rezultātā PVO sagatavoja politiku plānošanas ieteikumus kultūras un veselības nozaru sadarbības atbalstam; tie pakāpeniski pārtop mērķtiecīgos vietēja un starptautiska mēroga plānošanas dokumentos. To vidū ir 2022.gada nogalē Eiropas Padomes apstiprinātais Darba plāns kultūras jomā 2023.–2026.gadam, kura prioritārā joma "Kultūra cilvēkiem" ietver arī sadaļu "Kultūra un veselība".

Likumsakarīgi, ka Eiropā šajā laikā rodas arvien jauni kultūras un veselības nozaru sadarbības projekti un iniciatīvas. Starp tiem ir arī projekts "Nosūtījums uz kultūras

aktivitātēm Baltijas jūras reģionā", ko 2023.-2025.gadā kopā īsteno sadarbības partneri no Dānijas, Vācijas, Zviedrijas, Somijas, Polijas, Lietuvas un Latvijas. Projekta gaitā Baltijas jūras valstīm tiek pielāgota un izmēģināta programma "Nosūtījums uz kultūras aktivitātēm" (angliski - arts on prescription), kas radīta Lielbritānijā 1990.gados. 21.gadsimtā to pakāpeniski ievieš Zviedrijā, Dānijā, Beļģijā, Kanādā un citās valstīs. Programmas ietvaros iedzīvotāji no medicīnas vai sociālajiem darbiniekiem var saņemt nosūtījumu uz regulārām kultūras un mākslas nodarbībām grupās, lai tajās uzlabotu savu psiholoģisko labsajūtu. Ir iespējams arī pašnosūtījums, pamatojoties uz cilvēku pašu izjustu nepieciešamību gūt emocionālu atbalstu ne-medicīniskā veidā. Programma ilgst 8-12 nedēļas, un tās laikā notiek 1-2 iknedēļas tikšanās un mākslas nodarbības. Programmai var būt terapeitiski rezultāti, taču tā nav uzskatāma par terapiju; dalībniekiem tā sniedz iespēju regulāri tikties radošā, pozitīvā, drošā vidē, lai kopīgi piedalītos profesionāļu vadītās kultūras un mākslas norisēs.

Latvijā starp programmas ieviesējiem ir Cēsu un Saldus pašvaldība. Katra no tām izraudzījusies savu pieeju: Cēsis turpina jau 2022.gadā aizsākto pilotprojektu "Nosūtījums uz muzeju", dalībniekus aicinot uz novada muzejiem un mantojuma vietām, savukārt Saldus iedzīvotājiem piedāvā kultūras un mākslas grupu nodarbības pilsētā. Cēsu novadā potenciālos dalībniekus uz nodarbībām nosūta Nodarbinātības valsts aģentūras Cēsu filiāle, Līgatnes rehabilitācijas centrs, Cēsu klīnika un Cēsu novada sociālais dienests. 2023.gada nogalē noslēdzās pirmais no trim programmas izmēģinājuma cikliem, pulcējot 15 Cēsu novada dalībniekus. Grupu izmēru nosaka programmas metodoloģija, katram dalībniekam astoņu nedēļu programmas laikā nodrošinot aktīvu iesaisti un socializēšanās iespējas. Projekta starptautiskās pētnieku grupas vadībā tika veiktas trīs dalībnieku aptaujas un fokusgrupu intervijas, lai gūtu pārliecību par programmas pozitīvo ietekmi. Pēc iegūto datu apkopošanas iespējams apgalvot, ka visās piecās projekta dalībvalstīs īstenotie pilotprojekti apliecina kultūras un mākslas pozitīvo iespaidu uz labbūtību. Projekta rezultātus pēc 2025.gada plānots apkopot zinātniskā publikācijā.

2024.gada pavasarī notiks otrs programmas pilotēšanas cikls. Šobrīd notiek dalībnieku apzināšana un ir uzsākta pašnosūtījumu reģistrēšana. Līdzās tam Cēsu un Saldus projekta komandas uzsāk pieredzes nodošanu saviem projekta dvīņu partneriem - Rēzeknes un Kuldīgas pašvaldībai, kā arī gatavo pieredzes apmaiņas semināru plašākam interesentu lokam. Projektam noslēdzoties, 2025.gadā Cēsīs notiks konference, kurā tiks tālāknodota projekta pieredze un iezīmētas kultūras un veselības nozaru sadarbības iespējas Latvijā. Projekta aktivitātēm iespējams sekot Cēsu un Saldus pašvaldības mājaslapās un Facebook lapās.

Projektu "Nosūtījums uz kultūras aktivitātēm Baltijas jūras reģionā 2023–2025" līdzfinansē Eiropas Savienība (ERAF) INTERREG Baltijas jūras reģiona programmas norises laikā.